

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri

Talha Bektaş

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri

Ö Z E T

Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki en önemli fark, yetişmiş insan gücüdür. Sanayileşme sürecindeki toplumlarda, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün sağlanmasında mesleki ve teknik eğitim diğer eğitim türlerine göre daha fazla etkilidir. Bu noktada, sanayinin ihtiyaçlarını anlayan veya anlık olarak cevap verebilen mesleki ve teknik eğitim modeli her zamankine nazaran daha çok ihtiyaç haline gelmiştir. Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri; okullar, kamu ve özel sektör kurumları yanında sivil toplum kuruluşlarının bir arada “en iyi” eğitim modelini bulmak ve sunmak için hayata geçirilmiş mesleki ayrıca teknik eğitim modelidir. Mesleki ve teknik eğitim; gençlere, yetişkinlere mesleki alanda veya daha geniş anlamda iş piyasası için gerekli bilgi, beceri ile yetkinlikleri sağlamayı amaçlayan bir eğitimidir. Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE), eğitim, öğretim, sosyal politikalar, ekonomi politikaları ve iş gücü piyasasının kesişim noktasında bulunan karmaşık bir politika alanıdır. Bu politika notunda Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri dünyada ve Türkiye’deki örnekleri ile ele alınacaktır. Mesleki ve teknik eğitim alanında yüksek kaliteli mesleki beceriler sağlamak, girişimcilik faaliyetlerini desteklemek, yeniliği yaymak, özellikle KOBİ’ler için bilgi ve inovasyon merkezleri olarak hareket etmek amacıyla kurulan bu merkezlerin geliştirilebilmeleri için önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki mükemmeliyet merkezleri, sektörel mükemmeliyet merkezleri, mesleki ve teknik eğitim, eğitim politikaları, METEK 3 projesi.

Atıf: Bektaş, T. (2023). *Mesleki mükemmeliyet merkezleri*, (Politika Notu: 2023/52). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

Talha Bektaş, Lisans eğitimini 2002 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Bilgisayar Öğretmenliği alanında, yüksek lisans eğitimini ise 2007 yılında ise Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında tamamlamıştır. Halen Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında doktora eğitimine devam etmektedir. 2002 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde, bilgisayar öğretmenliği, müdür yardımcılığı ve okul müdürlüğü görevlerini yürütmüştür. 2004 yılından itibaren Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları kapsamında çok sayıda proje hazırlamış ve yürütücülüğünü yapmış, 2021 yılında Erasmus+ VET Akreditasyonu almıştır. 2012 PISA uygulamasında görevde bulunmuş, Mesleki ve Teknik Eğitim alanında çok sayıda uluslararası konferansa katılmıştır. Mesleki ve Teknik Eğitimin geliştirilmesi ve proje yönetimi üzerine çalışmalar yapmaktadır.

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

EPAM; Türkiye’de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Giriş

Ülkelerin kalkınma modelleri ile eğitime yapılan yatırım arasındaki ilişki uzun yıllardır tartışma konusudur. Elbette, bu ilişkinin pozitif olarak kanıtlandığı onlarca araştırma ve dayandığı pek çok teori söz konusudur. Ancak, konu hangi eğitim kademesinin ya da türünün, ülkelerin kalkınmasında daha etkili olduğunu tespit etme aşamasına geldiğinde akademide farklı bakış açılara rastlanmaktadır. Öncelikle UNESCO tarafından düzenlenen Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı'nda (1990) temel eğitimin kalkınmanın en önemli bileşeni olduğu vurgulanmış, 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konulan Binyıl Kalkınma Hedefleri de temel eğitimi çok önemli olarak nitelermiş, mesleki ve teknik eğitimden (MTE) ise hemen hemen hiç bahsedilmemiştir (McGrath, 2012, s. 623). Temel eğitimin, tüm kalkınma stratejileri için olmazsa olmaz bir temel olduğu aşikar; ancak yetişmiş işgücü ihtiyacı için daha çok MTE ile yükseköğretim odaklanmak gerekir.

MTE'nin bir taraftan ekonominin mevcut ve gelecekteki beceri ihtiyaçlarını karşılaması beklenirken diğer taraftan bireylerin kişisel

gelişimleri ile kısa ve uzun vadeli istihdam edilebilirliğini sağlaması, ayrıca, toplumun aktif ve kapsayıcı vatandaşlık gereksinimini karşılaması beklenmektedir (ETF, 2013). MTE, doğası gereği sürekli güncellenme ve geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Dahası, MTE'nin, ülkenin kalkınmasında ve katma değer üretmesinde lokomotif güç olması gerekiyorsa mevcut teknolojilerin ilerisinde, inovasyona dayalı bir içeriğe sahip olması zorunludur. Yani MTE, mevcut sanayide kullanılan tekniklerden ileride olmalıdır.

MTE'ye kurumsal açıdan baktığımızda, MTE kurumları teknolojik ve dijital yenilikleri ortaya çıkaran ve yaratıcılığı destekleyen merkez olma yanında yeni müfredatları hazırlama ve uygulamada başı çekmelidirler. MTE kurumları ve ağlarından, girişimcilik ve diğer hayat boyu öğrenme becerilerini öğrencilere sağlamaları beklenmektedir. Bu durum MTE'yi daha çekici, duyarlı, kapsayıcı ve ilgili hale getirebilir. Bu konular mesleki mükemmeliyet kavramını birçok ülkenin MTE politika reformlarında önemli bir hedef haline getirmiştir (ETF, 2020, s. 18).

Mevcut Durum

Eğitimde “eşitlik” ve “mükemmeliyet” her zaman birbirinin zıttı olarak ele alınan kavramlar olmuşlardır. Ancak, eşitlik olmadan mükemmeliyet, büyük ekonomik ve sosyal risklere yol açarken, mükemmeliyetten ödün veren eşitlik anlamsız bir arzudan fazlası değildir (Schleicher, 2014, s. 15). Öğretimde ve öğrenmede mükemmeliyet, tüm eğitim ve öğretim sistemlerinin ortak amacıdır. Günümüzde bu durum, öğrencilerin akademik başarılarının ölçülmesi, mezuniyet dereceleri, bir üst öğretime devam etmeleri veya istihdam oranları ile değerlendirilmektedir. Oysa mükemmeliyet kavramı sonuç ile değil süreç ile ilgilidir. MTE’de ise geleneksel olarak mükemmeliyet ile kapsayıcılık karşı karşıya gelmiş kavramlardır. Ancak son yıllarda, politika ve uygulamada her iki kavramın bir arada bulunabileceği Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri daha fazla önem kazanmaktadır.

Avrupa Konseyi, 24 Kasım 2020 tarihli “Sürdürülebilir Rekabet, Sosyal Adalet ve Dayanıklılık için Mesleki ve Teknik Eğitim” başlıklı tavsiye kararında Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerini şu şekilde tanımlamıştır:

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, yerel iş yaratımlarını destekleyerek, iyileşme, yeşil ve dijital dönüşümleri, Avrupa ve bölgesel yenilik ve akıllı özelleştirme stratejilerini, ulusal bağlamla uyumlu olarak yüksek nitelikli mesleki eğitim ve öğretim (EQF 5-8 seviyeleri) geliştirmeyi ve kümeler gibi yenilikçi hizmetler sunmayı sağlar. İşletmelerin başlangıçları ve KOBİ’ler için teknoloji inovasyonu gibi inovatif hizmetler, ayrıca işten çıkarma riski olan çalışanlar için yenilikçi yeniden eğitim çözümleri de sunar.

Mesleki mükemmeliyet, MTE’nin normalde yapması beklenenin daha ötesine geçmesi anlamına gelir (EU, 2019, s. 8). Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin amacı çeşitli yerel

ortakları bir araya getirerek mesleki eğitim ve öğretimde yenilik ve mükemmelliği teşvik etmektir. MTE kurumları; işverenler, odalar, araştırma merkezleri, kalkınma ajansları, istihdam hizmetleri ve sosyal ortaklar ile çalışarak, bölgesel ve Avrupa düzeyinde yenilik, ekonomik ve sosyal gelişime katkı sağlayacak “beceri ekosistemleri” oluşturmayı hedefler. MTE, araştırma, eğitim ve yenilikte önemli bir role sahip olduğu için sürdürülebilir büyümeye, inovasyona, iş yaratmaya ve sosyal uyumu sağlayan akıllı uzmanlaşma (smart specialization) stratejilerine katkıda bulunabilir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri ayrıca eğitim sistemi ile işgücü arasındaki beceri uçurumunu kapatmanın bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. Birçok işveren, ihtiyaç duydukları becerilere sahip işçi bulmakta zorluk yaşadıklarını bildirmektedir. Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, öğrencileri başarılı kariyerlere hazırlamak amacıyla iş gücünde en çok ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri sağlamak için tasarlanmıştır. Genel olarak Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, iş gücünün değişen ihtiyaçlarını karşılamanın, beceri açığını kapatmanın ve tüm öğrenciler için eğitim ve öğretime erişimi artırmanın bir yolu olarak ortaya çıkmıştır.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin Fonksiyonları

Mesleki eğitimin gelişimine ilişkin farklı modellerin ve yaklaşımların bir yansıması olarak mesleki mükemmeliyet ile ilgili çok çeşitli konseptler bulunmaktadır. Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, temelde mükemmeliyet peşinde olsa da her birinin farklı öncelikleri, amaçları ve fonksiyonları mevcuttur (ETF, 2021, s. 7).

Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin ana işlevleri şunları içerir:

- 1. Sektör odaklı müfredat:** Uygulanmalı eğitim ve gerçek dünya deneyiminin yanı sıra endüstrinin ihtiyaçlarına göre uyarlanmış sınıf eğitimini içerir.
- 2. Sektörle güçlü ortaklıklar kurmak:** Genellikle hizmet verdikleri sektördeki yerel işletmeler ve kuruluşlarla güçlü ortaklıklar kurar. Bu ortaklıklar mezunlar için istihdam olanakları da içerebilir.
- 3. Destek hizmetlerinin sağlanması:** Öğrencilere kariyer danışmanlığı, işe yerleştirme yardımı ve engelli öğrenciler için destek gibi destek hizmetleri sağlayabilir.
- 4. Esneklik ve erişilebilirlik:** Akşam dersleri veya çevrimiçi dersler gibi esnek programlar ve engelli öğrenciler için destek hizmetlerini içerebilir.
- 5. Sürekli iyileştirme:** Öğrencilere en iyi eğitimi sağlamak için endüstri eğilimlerine ve işverenlerin ihtiyaçlarına göre sürekli olarak gözden geçirilir ve güncellenir.
- 6. Endüstri sertifikaları ve akreditasyon sağlama:** Genellikle öğrencilere potansiyel işverenlere becerilerini ve bilgilerini gösteren sertifikalar ve kurumlara akreditasyon sağlar.
- 7. Endüstri ve toplum için bir kaynak olarak hareket etme:** Danışmanlık hizmetleri sağlayarak, toplantı ve etkinlikler için olanaklar sunarak, endüstri profesyonelleri için eğitim sağlar, sanayi ve toplum için bir kaynak görevi görebilir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin Yönetimi, Paydaşları ve Finansmanı

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri temelde kamu hizmeti sağlayan kurumlar olmakla birlikte, çok sayıda paydaşın bir araya geldiği

kamu – özel sektör iş birliği yapılanmalarıdır. Her bir paydaş, Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin oluşumunda çok önemli bir rol oynar. Birden fazla kurumun iş birliği ile ortaya çıkan Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinde “Ağ Yönetişim Yaklaşımı” kabul görmektedir. Bu anlayış, kamu kurumları ile sosyal aktörlerin iş birliği içerisinde kamunun merkezi aktör rolünü ortak yönetişime ve otonomiye evirmeyi ön plana çıkarmaktadır. Bu durum doğal olarak etkileşimde bulunmayı ve problemlere karşı ortak çözümler sunmayı olanaklı kılar. Sonuç olarak kamu çalışanları, paydaşlar ile politikalar üreten ve uygulayabilen, tüm sosyal aktörler ile ilişkiler kurabilen ağ yöneticileri hale gelir (Frankowski ve diğerleri, 2018, s. 13). Bir Mesleki Mükemmeliyet Merkezinin muhtemel paydaşları şunlar olabilir:

- 1. Devlet kurumları ve politika yapıcılar:** Finansman ve destek sağlayabilir, ayrıca sektör için standartlar ve düzenlemeler belirlemeye yardımcı olabilir.
- 2. Sektör temsilcileri ve işverenler:** İş gücünde en çok ihtiyaç duyulan bilgi ve beceriler konusunda değerli girdiler sağlayabilirler ve ayrıca programı tamamladıktan sonra öğrencilere iş fırsatları da sunabilir.
- 3. Öğrenciler:** Birincil paydaşlar, eğitim ve öğretim alacak olan öğrencilerdir.
- 4. Eğitimciler ve okul yöneticileri:** Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin müfredatı ve tasarımı hakkında girdi sağlayabilir ve sunulan programların mevcut eğitim standartlarıyla uyumlu olmasına yardımcı olabilir.
- 5. Sivil Toplum Kuruluşları:** Kaynak ve destek sağlayabilir ve ayrıca öğrencilerin potansiyel iş fırsatlarıyla bağlantı kurmasına destek olabilir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin muhtemel finansman kaynakları arasında; kamu finansmanı, ulusal ve uluslararası hibeler, sanayi ortaklıkları, sponsorluk ya da bağış gibi özel finansmanlar veya yararlanıcılardan alınacak ücretler sayılabilir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri Modelleri ve Çeşitli Ülkelerdeki Örnekleri

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri Avrupa boyutunda incelendiğinde karşımıza başlıca iki farklı model çıkmaktadır (EU, 2019; ETF, 2020). Belirli bir amaca yönelik kurulan Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri (Tip 1), bölgesel kalkınma, ulusal düzeyde sektörel kapsayıcılık ve daha geniş ağlarda paylaşım fırsatları gibi avantajlar sağlarken; bireysel Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri (Tip 2) ise yerel ve bölgesel sektörel ihtiyaçların karşılanmasında ve sosyal konularda daha fazla liderlik gösterme potansiyeline sahip olmasıyla ön plana çıkar (EU, 2019, 8).

Genel olarak Tip 1 Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerine, eğitim ve yönetim sistemlerinin daha ademi merkezîyetçi olduğu ülkelerde ve eğitim sistemlerinde karşılaşılmaktadır. Yerel yönetimler ve MTE kuruluşları belirli yönetsel özerkliğe sahiptir ve bu özerkliği yeni kurumlar oluşturmak ya da mevcut kurumların işlevlerini değiştirmek için kullanılmaktadırlar. Buna karşın, Tip 2 Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri daha merkezi yönetim ve eğitim yapısına sahip ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ya bağımsız Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri merkezden kurulmakta, ya da mevcut MTE kurumları, belirli merkezi standartlar çerçevesinde ek görev olarak yetkilendirilmektedirler.

Tip 1 Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri

Ulusal/bölgesel düzeyde özel bir amaç için tasarlanmış ve hayata geçirilmiş müstakil Mesleki Mükemmeliyet Merkezleridirler. Bu merkezler, bölgesel kalkınma, inovasyon ve akıllı uzmanlaşma stratejileri ile güçlü bağlara sahiptirler ve/veya bu stratejilerin uygulayıcılarıdır. Bu modele örnek olarak Tknika (İspanya), Katapult (Hollanda) verilebilir.

Tknika: İspanya'da MTE oldukça ademi merkezîyetçidir. Basque Özerk Yönetiminde sınırları içerisinde yer alan Tknika, dijital devrimin getirdiği yeniliklere cevap veren ve bölgede bulunan işletmelerin daha küresel ölçekte daha rekabetçi olmalarını sağlamak için bir inovasyon merkezi olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda, Tknika, Avrupa Birliği için öğretmen ve öğrencileri destekleyecek yeni metodolojiler açısından bir referans noktasıdır. İnovasyon, yaratıcılık ve girişimcilik, Tknika'nın gelişimleri bölgedeki MTE kurumlarına transfer ettiği anahtar yetkinliklerdir (<http://tknika.eus/en>).

Katapult: Kamu tarafından desteklenen ve kâr amacı gütmeyen bir kamu – özel sektör iş birliği projesi olan Katapult, Hollanda'da bulunan 450'den fazla eğitim kurumunu ve işletmeyi içine alan oldukça büyük bir ağıdır. Son 5 yılda özel müfredatlar ve yeniden beceri edindirme programları hazırlayan Katapult, bilgi ağlarından elde ettiği etkili iletişim sayesinde bölgesel zorluklara karşı etkili çözümler üretmiştir (<https://www.wijzjinkatapult.nl>). Katapult projesinin en önemli özelliği, talep temelli yaklaşımı benimsemiş olmasıdır. Okulların programları serbest olarak belirleme imkanları, özel sektörün taleplerini daha kolay karşılayabilecek esnekliği sunmuştur. Programlar genellikle iş modeli kanvası kullanımını sıklıkla teşvik etmektedir (Moerman, 2020, s. 120).

Tip 2 Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri

Bir bölge ya da bir sektör için hizmet sunan bireysel MTE kurumları olarak Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri. Bu merkezlerde, "normal" bir MTE okulunun standart eğitim faaliyetleri ile inovasyon merkezi, kuluçka merkezi, araştırma geliştirme (Ar-Ge) projeleri gibi katma değerli faaliyetler iç içe geçmiştir. Aşağıda Fransa ve Belçika'dan iki örnek verilmiştir:

CMQ Etiket (Campus des Métiers et des Qualifications): Nitelikli meslekler kampüsü ya da mükemmeliyet kampüsü etiketi, Fransa'da belirli bir bölgede bulunan çeşitli MTE kurumları, mesleki eğitim veren yükseköğretim kurumları ve sürekli eğitim merkezleri ile işletmeler, araştırma laboratuvarları ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu ağ için kullanılan bir etikettir. 2018 yılında yürürlüğe konulan ve Fransa Millî Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim, Araştırma ve İnovasyon Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ile Ekonomi ve Finans Bakanlığı tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından verilen bu etiketi alabilmek için başvuran kurumların 11 farklı kriterde değerlendirilmesi gerekmektedir. Etiket, en fazla 5 yıl için verilir ve sonrasında kurum bu etiketi yeniden alabilmek için değerlendirmeye girer. Halen 12 kategoride 100'den fazla okulda CMQ etiketi bulunmaktadır (<https://www.education.gouv.fr/les-campus-des-metiers-et-des-qualifications-5075>).

Yetkinlik Merkezi Etiket (Le label Centre de compétence): Belçika'nın Valon bölgesi istihdam ve mesleki eğitim kurumu "Le Forem" tarafından, önceden belirlenmiş yeterlilikleri sağlayan MTE okullarına 3 yıl süreyle verilen etikettir. Etiket almak isteyen kurumların, Valon bölgesinde bulunan ekonomik

hayata katkı sağlamaları, yeni ve yenilebilir müfredata sahip olmaları, tüm toplumun ihtiyacını giderecek kaynaklarının bulunması ve kamu – özel sektör arasında iş birliği yapmaları gerekmektedir (<https://www.leforem.be/centres-de-competence.html>).

Türkiye'de Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri ve Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri

Türkiye'de MTE bağlamında kamu – özel sektör iş birliği her zaman istenen, ancak sürekli sürüncemede kalan bir durumdur. 1988 yılında yapılan Millî Eğitim Şurasında "Kurumların eğitim insan gücü istihdam ilişkileri çerçevesinde tarım, endüstri ve hizmet sektörleri ile gerekli iş birliğinin sağlanması" (Karar No: 19) kararı alınırken, 2010 yılında yapılan şurâda "Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında; okul, alan ve bölümler işgücü piyasası, ihtiyaç analizi sonuçları ve bölgesel ihtiyaçlara göre sektöre yakın mekânlarda, mesleki eğitim kampüsleri şeklinde açılmalı, okulların yönetimi ayrı ayrı olmalı, yemekhane, kantin, laboratuvar, atölye, sosyal tesisler, kütüphane vb. fiziki yapılar daha verimli ve etkili biçimde kullanılması" (Karar No: 20) kararı alınmıştır (MEB, 2023). Bu süreçte, iyi niyet çerçevesinde bazı iş birliklerinin ortaya çıkmasına rağmen gerek merkezîyetçi yönetim anlayışının yeterince esneklik sağlamaması, gerekse iş birliğinin yasal bir zemine dayandırılmaması, bu iş birliklerinin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemiş, birçok nitelikli iş birliği zaman içerisinde rafa kaldırılmıştır.

Türkiye'de MTE alanında kamu – özel sektör iş birliği ilk defa 2016 yılında yürürlüğe konulan "Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim

Kurumları Yönetmeliği" ile yasal zemine kavuşmuştur. 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İTO, İSO ve İstanbul Teknik Üniversitesi arasında imzalanan protokol ile özel sektör paydaşlarının bir ölçüde okul yönetimine dahil olması, sınırlı da olsa öğretmen istihdamı, öğretmen gelişimi, donatımı ve program güncelleme çalışmalarına katılımı sağlanmıştır. Elbette bu kurumlar birer Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri olarak kurgulanmamıştır. Yine de bu kapsamda ortaya çıkan MTE okullarının, az sayıdaki iyi örnek istisna kabul edilirse, mükemmeliyet kavramından oldukça uzak, sınırlı alanda iyileşme sağladıkları görülmektedir. Bu dönüşüm, eğitim yönetiminin merkezîyetçi yapısına zıt bir paradigma değişimi gerektirmekte, bu durum da uygulamada çeşitli sorunlarla karşılaşılmasına yol açmaktadır. Örneğin, daha nitelikli hale gelmesi beklenen bu okulların, öğretmen istihdamı gibi oldukça önemli bir alanda büyük sıkıntılar yaşadığı bilinmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği ile eş zamanlı olarak Türkiye'de de Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri kurulması için çalışmalara başlamıştır. Avrupa Birliği tarafından ortaya atılan Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri kavramını hayata geçirebilmek, kamu – özel sektör iş birliğini güçlendirmek ve mesleki teknik eğitimi daha nitelikli hale getirmek için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından METEK 3 projesi hayata geçirilmiştir.

METEK 3 Projesi

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde faydalandığı Katılım Öncesi Mali Yatırım Aracı (IPA II) kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Genel Müdürlüğü tarafından "Sektörel Mükemmeliyet Merkezlerinin Kurulması Yoluyla Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Artırılması Teknik Yardım Projesi" yürütülmektedir (METEK, 2023).

Proje kapsamında, iş başı öğrenme ve uzaktan öğrenme metotlarıyla Mesleki ve Teknik Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin özel alan yeterliklerinin geliştirilmesi için 15 Sektörel Mükemmeliyet Merkezi kurulması planlanmaktadır. Toplam 25 mesleki alanı kapsayan 14 Sektörel Mükemmeliyet Merkezinin yanı sıra mesleki yabancı dil, mesleki eğitime yönelik matematik ve mesleki eğitime yönelik fen bilimleri konusunda 1 Sektörel Mükemmeliyet Merkezi de hayata geçirilecek olup, Sektörel Mükemmeliyet Merkezi çalışanları yurt içi ve yurt dışında çeşitli eğitimlere dahil edilerek nitelikleri artırılabilecektir.¹ Sektörel Mükemmeliyet Merkezlerinin, MTE ile sektör arasındaki bağın daimi olarak kurulması yoluyla, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişiminin sağlanması, sektörde yaşanan gelişmelere öğretmenleri adapte edecek mekanizmaları hayata geçirecek bir nitelikte olması projenin temel hedefidir. Ayrıca, proje kapsamında sunulan hibe bileşeni, çeşitli sektörel sivil toplum kuruluşlarına, alanlarına özgü olarak kendi sektörel mükemmeliyet merkezlerinin kurulmasına destek olmaktadır. Halen 18 farklı sektörde sunulan hibe projeleri devam etmektedir.

1 METEK 3 Projesi kapsamında açılması planlanan sektörel mükemmeliyet merkezleri ve alanları için: <https://metek.meb.gov.tr/sektorel-mukemmeliyet-merkezleri/>

Sonuç

Bu politika notunda; Avrupa Birliğinde ve tüm dünyada son yıllarda oldukça vurgulanan bir trend haline gelen Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri hakkında temel bilgiler ile farklı yönetim modelleri üzerinde durulmuş, çeşitli ülkelerdeki uygulamalardan örnekler verilmiştir. Ayrıca Türkiye’de kurulma aşamasında olan sektörel mükemmeliyet merkezleri ile ilgili proje bazında detaylara yer verilmiştir.

MTE'nin amacı; ülkelerin iktisadi kalkınma için ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmektir. Endüstri 4.0 ve dijitalleşme ile ortaya çıkan sanayi dönüşümünün yeni meslekler sunduğu, toplumun da bu mesleklere en hızlı şekilde uyum sağlaması gerektiği aşikardır. Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri bu dönüşümü, geleneksel ve merkezi yapıya sahip MTE okullarına/sistemlerine göre çok daha hızlı, etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirecek yapıya sahip olmaları bu merkezleri eşsiz hale getirmektedir. Gerek kamu – özel sektör iş birliği modeli gerekse çok sayıda paydaşın ortak bir amaç için bir araya gelmesi “ağ yönetim” modelinin de doğmasına neden olmuştur.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri için tek ve genel geçer bir model önerisi ortaya koymak mümkün değildir. Her ülkenin, bölgenin ve sektörün yapısı birbirinden farklı özellikler ve öncelikler içermektedir. Bununla birlikte, paydaşlar, yönetim ve finansman modelleri ile pedagojik yaklaşımları bir standarda bağlamak mümkündür. Bu sayede her ülkede kendi ihtiyaçlarına özgün, farklı ancak özünde aynı amaca sahip Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri hayata geçirilebilecektir. Burada temel ilke, aynı zamanda hem mükemmel hem de kapsayıcı bir sistem kurabilmektir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, kamu – özel sektör iş birliğini ortaya koymak ve “kazan – kazan” ilişkisi içerisinde bir sistem oluşturmak için iyi bir fırsattır. Bununla birlikte, mevcut merkezi yönetim anlayışının aksine, daha özerk ve ademi merkezietçi bir paradigmayı gerekli kılan Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri, Türkiye gibi merkezi yönetim anlayışına sahip ülkeler için tam bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir.

Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri hayata geçirilirken bazı tehditlerin oluşabileceği de unutulmamalıdır. Finansman sınırlılıkları, değişime karşı direnç, özel sektör iş birliğinde ortaya çıkabilecek ticari kaygılar, kaynak yetersizliği, ölçeklenebilirlik problemleri, özdeğerlendirme ve dış değerlendirme de belirginleşecek nesnellik sorunları, bu merkezlerin çalışma performanslarına olumsuz etki edebilecek faktörler arasında gösterilebilir.

Türkiye’de METEK III projesi kapsamında kurulması planlanan merkezler, merkezietçi bir paradigma ile kurgulanmış, ülke genelinde sektörel özellikler dikkate alınarak çeşitli şehirlere dağıtılmıştır. Proje dokümanlarından, merkezlerin Tip 2 merkezler şeklinde, bağımsız bir kurum olarak değil, mevcut okulların bünyesinde açılacağı anlaşılmaktadır. Ancak, kurulacak merkezlerin kamu – özel sektör iş birliği çerçevesinde nasıl bir iş birliği yapacağı ya da nasıl farklı finansman kaynaklarından faydalanacağı belirli değildir. Tüm bunlara rağmen, Avrupa çapında da yeni olan bir anlayışın ülkemizde de hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi oldukça değerli bir çalışmadır.

Öneriler

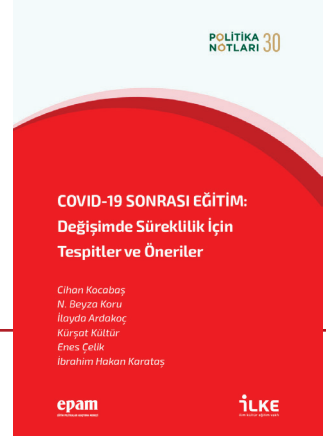
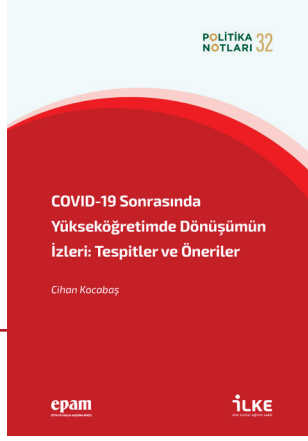
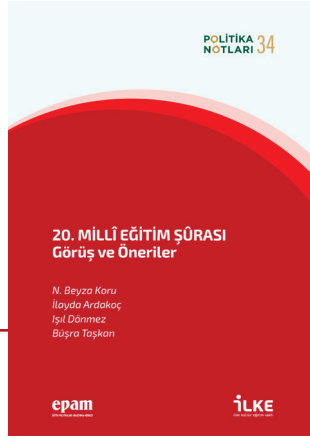
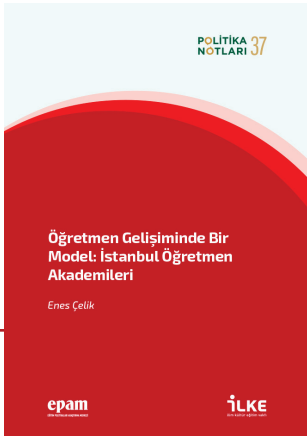
- Türkiye’de METEK 3 projesi kapsamında kurulması planlanan Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri bir an önce hayata geçirilmelidir.
- Bu merkezlerin yönetim stratejilerinin, yürürlükte olan mevzuatlara uyumunun sağlanması, gerekli mevzuat değişikliklerinin, merkezler resmi olarak hayata geçirilmesinden önce yapılması önemlidir.
- Türkiye’nin nüfusu ve sektörel yapısı dikkate alınarak merkezler ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır.
- Ülke genelinde coğrafyaya özgü Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri kurulmalıdır.
- Merkezi otorite tarafından kurulacak Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin yönetimleri, ademi merkezîyetçi yönetim paradigmasına uygun olarak tasarlanmalı, karar alma mekanizmaları özerkleştirilmelidir.
- Merkezi otorite tarafından kurulacak mükemmeliyet merkezlerine ek olarak, bireysel MTE kurumları ile sektörel şemsiye kuruluşların da mükemmeliyet merkezleri kurabilmelerine imkan sağlanmalıdır.
- Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin özel sektör veya bağışçılar tarafından sağlanacak finansmanı için vergi muafiyeti veya benzeri özendirici avantajlar sağlanması için mevzuat değişikliği yapılmalıdır.
- Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin yönetimi katılımcı bir anlayışla daha fazla paydaşın içerileceği şekilde tasarlanmalı, ağı yönetimi anlayışı benimsenmelidir.
- Kurulacak mükemmeliyet merkezlerinin performansları öz değerlendirme ve dış değerlendirme uygulamaları ile sürekli olarak izlenmeli ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinde çalışacak öğretmen ve uzman personel için, standart öğretmen görevlendirme politikasından vazgeçilerek, bağımsız bir istihdam politikası oluşturulmalı, niteliğe dayalı ücretlendirme uygulanmalıdır.
- Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinde uygulanacak kamu – özel sektör iş birliğinin yapısı şeffaf ve katılımcı olarak belirlenmeli, ileride problemlere neden olabilecek gri alanlar bırakılmamalıdır.
- Kurulacak Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri Erasmus+ fonlarından olabildiğince faydalanmalı, Avrupa boyutunda diğer mükemmeliyet merkezleri ile ağılar oluşturmalıdır.
- ETF tarafından organize edilen ENE ağına katılım sağlanmalı, ETF nezdinde Türkiye’de kurulacak mükemmeliyet merkezleri ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalara dahil olunmalıdır.

Kaynakça

- ETF (European Training Foundation). (2013). *Good multilevel governance for vocational education and training*. ETF, Turin.
- ETF (European Training Foundation). (2020). *Centres of vocational excellence: An engine for vocational education and training development*. ETF, Turin.
- ETF (European Training Foundation). (2021). *Exploring vocational excellence: A working paper on the self-assessment carried out by members of the EFT network for Excellence (ENE)*. ETF, Turin.
- EU (European Union) (2019). *Mapping of centres of vocational excellence*. Luxembourg: Publications office of the European Union.
- EU (European Union) (2023). *Erasmus+ program guide*.
- McGrath, S. (2012). Vocational education and training for development: A policy in need of a theory?. *International Journal of Educational Development*, 32(5), 623-631.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2023). *Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şuraları*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- METEK (Mesleki ve Teknik Eğitimde Kalite) (2023). *Sektörel Mükemmeliyet Merkezlerinin Kurulması Yoluyla Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Artırılması Teknik Yardım Projesi*. Ankara. <http://metek.meb.gov.tr/>
- Moerman, P. F. (2020). *Governance regimes and problem-solving capacity: Public-private partnerships in Dutch vocational and higher education*. Doktora Tezi, Amsterdam Üniversitesi.
- Schleicher, A. (2014). *Equity, excellence and inclusiveness in education: Policy lessons from around the world*. *International summit on the teaching profession*. OECD Publishing, Paris.

ANALİZ RAPORLARI

POLİTİKA NOTLARI

ilke.org.tr/epam/yayinlar

Sanayileşme sürecindeki toplumlarda, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünü sağlanmasında mesleki ve teknik eğitim diğer eğitim türlerine göre daha fazla etkilidir. Bu noktada, sanayinin ihtiyaçlarını anlayan veya anlık olarak cevap verebilen mesleki ve teknik eğitim modeli her zamankine nazaran daha çok ihtiyaç haline gelmiştir. Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri; okullar, kamu ve özel sektör kurumları yanında sivil toplum kuruluşlarının bir arada “en iyi” eğitim modelini bulmak ve sunmak için hayata geçirilmiş mesleki ayrıca teknik eğitim modelidir. Her ülke kendi sektörel yapısı, eğitim sistemi; paydaşları, yönetim ve finansman modellerini göz önüne alarak kendi ihtiyaçlarına uygun Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerini hayata geçirebilmektedir. Türkiye’de son yıllarda ortaya çıkan Mesleki Mükemmeliyet Merkezlerinin proje dokümanlarından, merkezlerin bağımsız bir kurum olarak değil, mevcut okulların bünyesinde açılacağı anlaşılmaktadır. Ancak, kurulacak merkezlerin kamu – özel sektör iş birliği çerçevesinde nasıl bir iş birliği yapacağı ya da nasıl farklı finansman kaynaklarından faydalanacağı belirli değildir. Bu politika notunda Mesleki Mükemmeliyet Merkezleri dünyadan örneklerle birlikte ele alınmakta ve Türkiye’de hayata geçirilmesi amaçlanan projelere dair öneriler sunulmaktadır.